

**Söndagen efter jul:
DEN HELIGA FAMILJENS FEST**

ÅRGÅNG B

Första läsningen: **1 Mos 15:1-6; 21:1-3** (*En av ditt eget blod skall bli din arvinge*)

Denna läsning har urgamla rötter. Textfynd från Nuzu (el. Nuzi, mesopotamisk stad på 1400-talet f.Kr.) visar arvsregler som liknar dem som Abraham talar om här (att en tjänare ska ärva om familjefadern dör barnlös). Läsningen är sammansatt av två olika avsnitt som tillsammans beskriver 1) löftet till Abraham om en arvinge, och 2) uppfyllelsen. Guds ingripande i det gamla ofruktsamma parets liv påminner om Sakarias och Elisabet, Johannes döparens föräldrar (Luk kap. 1). Abraham hoppas bli familjefar men kämpar mot sin förtvivlan som bara växer allteftersom tiden går och inget händer. Sviker Gud sitt löfte? Är han inte trofast längre? Har jag förkastats? Trons fader genomlider bödens drama (*Katolska kyrkans katekes*, nr 2570-2572). Vi lever i tro, utan att se, säger Paulus (2 Kor 5:7; jfr Heb 11:1). Trons belöning är ofantligt mycket större än Abraham kan ana: hans ättlingar blir talrika som stjärnorna (v. 5) och en av dem blir till och med Guds egen Son. Myriader av familjer ger Abrahams tro vidare idag. Inte minst nu under julen då Sonen firas.

Andra läsningen: **Hebr 11:8, 11-12, 17-19** (*Abrahams, Saras och Isaks tro*)

Barnlöshet kan göra ont. Guds ord till Abraham är storslagna, som en desperat önskedröm hos en man som inte ser annat än kalla stjärnor på natthimlen över sig och ofruktbar ökensand under sig (v. 12). Att ”offra sonen” (v. 17) verkar vansinnigt (och är det också) men det kan bli det smärtsamma pris den betalar som tar ut skilsmässa. När barn blir vuxna och förkastar familjens katolska tro känns det som en dubbel förlust, då behövs Abrahams styrka: han sade sig att Gud hade makt att till och med uppväcka döda (v. 19). Lita på Gud: ditt barn kan återvända, till dig, till Gud.

Evangelium: **Luk 2:22-40** (*Pojken växte och fylldes av styrka och vishet*)

Alternativ kortare läsning: **Luk 2:22, 39-40**

De fyra vuxna som samlas kring Guds Son i denna scen är alla fyllda av tron på att Gud kan göra det som verkar omöjligt. Jungfrun tog emot sin graviditet i denna tro, Josef ställde upp som far i tron att hennes barn var den Immanuel som Jesaja profeterat om (Jes 7:14), de gamla Symeon och Hanna hade en tro som Abrahams och fick se uppfyllelsen av det löfte Abraham fick av Gud. Dessa fyra var vana att i bön invänta allt gott från Gud. Vi ska ägna några tysta ögonblick tillsammans framför krubban under dessa dagar, familjens olika generationer, och välkomna Guds Son i vår mitt!

MÅNDAGEN 1 januari: MARIA, GUDS MODER, högtid

Första läsningen: **4 Mos 6:22-27** (*De skall uttala mitt namn över israeliterna och jag skall välsigna dem*)

Den största välsignelsen Gud har gett är *Jesus* genom jungfru **Maria**. Marias släkting Elisabet hälsar henne som är **full av nåd** med orden: **Välsignad är du ibland kvinnor och välsignad är din livsfrukt** (jfr med Bibel 2000:s översättning av Luk 1:42). Hon är **Guds moder** och har en ojämförbar närhet till Guds Son. Därför flockas vi syndare kring henne och ber om hennes förbön **nu och i vår dödsstund**. Orden i årets första läsning är urgamla. De hittades år 1979 på två silveramuletter från ca 500-talet f.Kr. vid Jerusalem. Fyndet avslöjar en stark folklig tro på denna välsignelses kraft. Vi katoliker kallar kyrkans välsignelser för *sakramentalier*, de är nådemedel i kraft av kyrkans förbön och vår egen öppenhet för Gud (*Katolska kyrkans katekes*, nr 1667-1676). Den som lever med Gud *är själv* en välsignelse för andra, som Abraham (1 Mos 12:2) och (övertydligt!) Maria. Den här välsignelsen vill ge Guds *fred* (v. 26). Den helige Franciskus av Assisi skrev ned den till sin medhjälpare Leo, som behövde tröst i en svår kris. Brodern bar lappen med sig till sin död 50 år senare. Det kan vi också göra. Om **fred på jorden och under det nya året** ber vi idag med Maria. Guds ansikte (v. 25-25) ska *lysa mot dig*, han *vänder sitt ansikte till dig*. Uttrycket vill förmedla *välvilja* och *omsorg*. Mose fick inte se Guds ansikte (2 Mos 33:20). Men Maria fick. Marias ögon söker barnets ögon. Där blir Gud synlig (Joh 14:9, 19).

Andra läsningen: **Gal 4:4-7** (*Gud sände sin son, född av en kvinna*)

Föreställningen att Guds Son *verkligt* blivit människa var hårdsmält kost för den romersk-grekiska världen. ”Så konkret får man väl inte uppfatta det”. Alla sorters försök att ”spiritualisera” detta påstående och förstå det ”symboliskt” framkom i kyrkans historia. Paulus är rak på sak: **Guds Son föddes av en kvinna**. Punkt. Mer jordnära kan det inte bli. Så det så.

Evangelium: **Luk 2:16-21** (*De fann Maria och Josef och det nyfödda barnet. När åtta dagar hade gått fick han namnet Jesus*)

Den som precis har fött är känslig för vad som händer och sägs kring henne. Maria *begrundade* (v. 19) vad som sades till henne. Vi kan inte rekonstruera herdarnas besök, hur allt precis gick till. Alla som dignade under romarnas skattepålagor längtade efter en frälsare som David. När en pojke föddes i samma stad som han *måste* tanken dyka upp: vem vet – detta är kanske Messias som ska komma? Herdarna är entusiastiska. De övriga människorna ”häpnar” bara (v. 18). Varför jublar de inte? Maria kunde inte få rum hos dem. Hon var ett ”problem” verkar det som. Inte för oss: vi vördar henne som *moder till Frälsaren*, den som de lyckliga änglarna berättade om för herdarna (v. 11-12). Söndag efter söndag upprepar vi deras jubelsång i *Gloria* – **Ära i höjden åt Gud och på jorden frid** (jfr v. 14). Må Maria be om *fred* och *frid* för vårt nya år!

WARDAGAR I JULTIDEN EFTER NYÅRSDAGEN: Tisdag 2 januari

Första läsningen: **1 Joh 2:22-28** (*Bevara det ni har hört från början*)

Johannes nyckelord ”bevara” och ”förbli” stämmer på oss katoliker när det rör sig om tron: vi kan ha personliga problem med den men att ändra på den ser vi som fusk. Kyrkan bevarar sanningen och vi är inte klokare än den. Gnostikerna var f.d. kristna som ville ”gå vidare” och ”utveckla” tron enligt vad ”Anden” eller ”Visheten” ingav dem. De kände inget behov av mänsans gemenskap (1 Joh 2:19). ”Kristus” var för dem en ”andlig princip”, inte identisk med juden Jesus. De ville ”upplysa” enfaldiga kristna med gnostisk visdom. Man *ni behöver ingen lärare*, säger Johannes (v. 27; jfr Matt 23:10). Den enkla tron apostlarna gav er räcker! Jesu Ande finns i er och undervisar er (”smörjelsen” leder tanken till *krismat* som smordes på vår panna vid confirmationen). Gnostikerna påminner om dem i vår tid som skrattar åt så enfaldiga och barnsliga ting som julkrubba, rosenkransar och annat. Jesus ska en gång få dem att inse sitt högmod. Då vänder de sig bort i skam (v. 28).

Evangelium: **Joh 1:19-28** (*Efter mig kommer en som går före mig*)

”Vilken rätt har du att missionera? Vem tror du att du är?” Läsaren känner kanske igen sådana ord. Man vill inte pådyvlas din tro. Det dop som Johannes Döparen praktiserade väckte misstankar. Frälsarens ankomst var hett efterlängtat i det troende och förtryckta folket. Kontrollanterna från Jerusalem ställer hela folkets fråga till Johannes (Luk 3:15). Men kallar han sig för Messias kan det utlösa uppror. Precis detta fruktade Herodes (enligt den dåtida judiska historieskrivaren Josefus Flavius, *Ant. Iud.* 18:116-119). Därför lät han halshugga Johannes (det utesluter inte utan kompletterar evangeliernas förklaring av hans död, se Luk 3:19-20; Mark 6:14-29). Prästerna återvänder till Jerusalem utan ett klart svar. Därmed kan de inte slå ned på rörelsen. De vet inte hur de ska bedöma den (jfr Mark 11:30-33). Herodias löste, som vi vet, problemet åt dem.

Johannes ville inte kallas för Elia, den profet som skulle återvända innan Messias och Guds stora dom (Mal 3:1 samt 4:5-6 = 3:23-24 i vissa biblar). Enligt Jesus var han det (Matt 11:14). Möjligen ville Johannes med sina ord motverka missförstånd, ungefär som när Jesus vägrade att kallas för Messias (t.ex. Matt 16:20). Johannes *är inte* Elia på så sätt att han t. ex. kommer för att ta död på Baalsdyrkare som Elia gjorde i 1 Kung 18:40, men han fullföljer Elias *tjänst* genom att vara en *röst* (v. 23; Mal 3:1; Jes 40:3). Johannes ville inte heller kallas för Messias. Han vet vem Messias är (v. 26-27). Inte heller den ”profet lik mig” som Mose förutsade är han (5 Mos 18:15). Jesus kallar Johannes för *mer än profet* (Matt 11:9-11), men Döparen är ödmjuk. I katolska kyrkan kan ingen ge sig själv titlar. All myndighet går tillbaka till apostlarna (den apostoliska successionen, se *Katolska kyrkans katekes*, nr 859-862). Vi ska alla som Johannes peka på Jesus: *Se, Guds lamm* (jfr Joh 1:29, 38). Så gjorde Maria (Joh 2:5).

Om vi lever, lever vi för Herren, och om vi dör, dör vi för Herren (Rom 14:8).

WARDAGAR I JULTIDEN EFTER NYÅRSDAGEN: Onsdag 3 januari

Första läsningen: **1 Joh 2:29 – 3:6** (*Den som förblir i honom syndar inte*)

De s.k. gnostikerna ansåg att de var ”fria från lagen”, som Paulus säger (Rom 7:6). De kunde synda med kroppen utan att deras ”ande” tog skada. Mot detta svarar Johannes att man ska leva rättfärdigt om man ska vara Guds barn. Jesus har uppenbarat sig för att *ta bort* synderna (v. 5) – därmed syftar Johannes på Jesu första ankomst, födelsen i Betlehem. När Jesus uppenbarar sig igen – därmed avses hans återkomst i härlighet – ska vi *bli lika honom*, alltså utan synd (2. 2). Synd och Gud går inte ihop. Vill vi kunna hoppas på Gud ska vi rena oss (v. 3). ”Den som förblir i honom syndar inte” (v. 6) – det betyder inte att vi är ”immuna mot synd” utan: vi *ska ständigt välja att inte synda* för att inte tappa bort vår dyrbara gemenskap med Gud. Vad innebär det att vi ska *bli lika honom* (v. 2)? Vi ska få se Jesus *ansikte mot ansikte* (1 Kor 13:12) dvs. *sådan han är* (v. 2). *Och alla vi som utan slöja för ansiktet skådar Herrens härlighet förvandlas till en och samma avbild; vi förhärligas av denna härlighet som kommer från Herren* (2 Kor 3:18). Vi ser redan Jesus med trons ögon (att ”se” är ofta synonymt med att *tro* i Johannes skrifter). Alltså är den som tror på Kristus redan nu *en ny skapelse* (2 Kor 5:17). Det förstår inte den värld som har vänt sig bort från Gud. Tillsammans med Jesus lever vi i ett heligt utanförskap (v. 1). Därför behöver vi varandra för att ”förbli i honom”.

Evangelium: **Joh 1:29-34** (*Där är Guds lamm*)

Orden som prästen säger innan vi tar emot Kristi kropp och blod i mässan är Döparens ord när han pekar på Guds Son (v. 29). Varför är Jesus Guds ”lamm” och inte t.ex. örn eller lejon? När Gud frälste hebreerna från slaveriet i Egypten skulle varje familj slakta ett lamm och stryka lite av blodet kring sin dörr. Då skulle de skonas när Guds dödsängel drog förbi (2 Mos 12:21-27). Judarna firar varje vår påsken till minnet av detta. På ett liknande sätt kommer Messias att ”slaktas” för att befria, skydda och skona dem som väntar på Guds hjälp. Profeten Jesaja sade att vi alla har gått *vilse som får* (Jes 53:6). Våra synder är många och allvarliga. Vi kan inte på något rimligt sätt gottgöra dem. Gud har i sin rättvisa dom full rätt att dundra emot oss och slå till ... *men Herren lät vår skuld drabba honom. Han fann sig i lidandet, han öppnade inte sin mun. Han var som lammet som leds till slakt* (Jes 53:6-7). Messias sätt att träda fram för världen, som hjälplöst barn i stallet, och hans sätt att lämna den igen, som offerlamm för alla fel vi gjort oss skyldiga till, bevisar Guds kärlek. Gud låter – som redan Jesaja såg – sin Ande komma över honom (Jes 42:1). Det har Johannes fått se i en vision (v. 32) och förstår nu till fullo vem Jesus är (v. 33). *Duvan* påminner oss om Noas duva med olivkvisten som förkunnade att vredens tid var över (1 Mos 8:11). En ny värld, frisk och fri från synd, blev synlig där vid floden. Jesus som stiger upp ur dopvattnet i Jordan är denna nya värld (Mark 1:10).

Lyft upp mig, Herre, från synd till förlåtelse, från död till liv, från mörker till ljus.

WARDAGAR I JULTIDEN EFTER NYÅRSDAGEN: Torsdag 4 januari

Första läsningen: **1 Joh 3:7-10** (*Den som är född av Gud syndar inte*)

Gnostikerna, en sorts frireligiösa i antiken, ansåg att de förblev ”rena i anden” oavsett vad de gjorde med kroppen. Andens ”kunskap” (gr. *gnôsis*) lyfte dem högt över de simpla, smutsiga jordiska tingen. Johannes låter nästan som de när han säger att den som är ”född av Gud” (= döpt) ”syndar inte”. Vad han menar är: Vi ”kan inte” synda för att vi *inte får* och *inte vill* när vi lever i vänskap med Gud. ”Jag kan bara inte göra det där” tänkte en tysk soldat på östfronten under andra världskriget när han beordrades skjuta civila. Han ställde sig vid sidan om dem och miste så sitt liv. Martin Luther ansåg att vi syndar i allt vi gör. Det stämmer inte. Den som har upplevt vad sann kärlek och godhet är har en inre broms mot ondskan. ”Guds säd” (d.v.s. natur, v. 9) ger en inre spärr. Ungefär så tänkte Johannes. Vi kan dock ta bort spärren, gå emot Anden. Då syndar vi.

Evangelium: **Joh 1:35-42** (*Vi har funnit Messias*)

I åtta korta verser får vi en sammanfattning av en hel dag. Författaren (som bör vara den ene av de två i v. 35 f) kommer efter många decennier ihåg detaljer som klockslaget (ordagrant ”ungefär kl. 16” i v. 39). De två glömde aldrig den dagen som förändrade deras liv. Vi får här facit, lärjungarnas slutsats – ”vi har funnit Messias” (v. 41) – men inte processen som ledde dit, diskussionerna, Döparens undervisning, tvivlet, bönerna. Hur mycket skulle vi inte gett för ett protokoll över Jesu samtal med dem den kvällen!

Johannesrörelsen måste ha sett ut som en gigantisk missionscamping, med matställen och sovtält. Någonstans i lägret ”bodde” Jesus (v. 39). Vi är inte många kilometer från esseernas centrum Qumran vid Döda havet. Textfynden från denna döparsekt visar många beröringspunkter med den tidiga kyrkan. Andreas och Simon kan vara besvikna lärjungar därifrån som nu går till Döparen (han kan också ha utgått därifrån). Längtan efter Messias var den hetaste frågan, och bibelsamtalen måste ha handlat om den. Det har flugit profetcitat genom luften, argument hit och dit. Jesus kan själv ha deltagit i dessa samtal.

Trons gnista tänds i en handfull personer. Varför inte i alla? Guds Messias lär man känna genom att *följa efter* honom (v. 38). Uttrycket var synonymt med att *bli lärjunge*. ”Följ med och se!” säger Jesus (att *se* symboliserar ofta i Johannes texter att *tro*). Det finns inget stillastående inför Jesus. Den som lyssnar och *gör vad han hör* vinner insikt (Joh 7:17; Jak 1:22). Den som avlägsnar sig förstår allt mindre. Kallelsen till tro går från person till person. Garant för autentisk förkunnelse är *Petrusämbetet*. Därför förklaras orden ”Messias” och ”Kefas” i samma andetag. Läsaren förbereds direkt på att *trons hem* är gemenskapen kring denne apostel och hans efterföljare.

Jag, Herren, har i min trohet kallat dig, jag tar dig vid handen... (Jes 42:6)

VARDAGAR I JULTIDEN EFTER NYÅRSDAGEN: Fredag 5 januari

Första läsningen: **1 Joh 3:11-21** (*Vi vet att vi har gått över från döden till livet*)

Vi ska inte bli som brodermördaren Kain (v. 12, jfr 1 Mos kap. 4). Det kan syfta på vissa gnostiker som uppfattade Gamla testamentets Skapargud som *ond* (han hade skapat den lägre, materiella verkligheten som håller oss ”fångna”, trodde de). För dem var ormen i paradiset och Kain *hjältar*. Frälst blev den som syndade så mycket som möjligt mot Skaparguden. Enligt dessa s.k. *kainiter* insåg *Judas* sanningen, och det fick honom att förråda Jesus. Den helige biskopen Ireneus av Lyon skrev om sekten ca år 180 e. Kr. Deras ”vishetsbok”, *Judasevangeliet*, hittades sensationellt 1978 i en gammal grav i Egypten. Att Kain är ”den Ondes barn” (v. 12) sägs också i en judisk text, där han beskrivs som son till en fallen ängel, Lucifer.

Vi har lärt känna kärleken genom att Jesus gav sitt liv för oss. Vi ska vara beredda att göra likadant, säger Johannes, och ger ett direkt exempel: socialt hjälparbete. Det vore tomma ord att säga ”jag är beredd att dö för Kristus” och samtidigt missa den fattige brodern som behöver mat. Om vi bryr oss om nödlidande kan vi vara lugna, ty *kärleken gör att många synder blir förlåtna* (1 Pet 4:8). Har vi ändå dåligt samvete ska vi förtrösta på Gud. Samvetet förstår inte **allt**, men det gör Gud (v. 19-20). Dessa ord vill ge mod och hopp till kristna som känner att de inte lever upp till trons krav.

Evangelium: **Joh 1:43-51** (*Du är Guds son, du är Israels konung*)

Jesus kallar på Filippos (”följ mig” = bli min elev). Filip, som har kommit till tro på Jesus (vi får inte veta hur), kallar på Nathanael. Varför är han skeptisk mot Nasaret? För att byn inte nämns i Gamla testamentet? Eller hade den ett dåligt rykte? En mil från Nasaret låg *Sepforis*, en huvudort som med sin stora vapenarsenal blev ett revolutionärt epicentrum efter Herodes död (4 f. Kr.). Romarna jämnade den med marken och sålde invånarna som slavar. Under Jesu unga år återbyggdes staden, och han och Josef kan mycket väl ha arbetat där. Scenen med Nathanael under fikonträdet är symbolstark: drömmen om frihet, fred och välgång var drömmen om en tid då varje man kunde sitta trygg *under sin vinstock och sitt fikonträd* (1 Kung 4:25). Jesus såg kanske Nathanael sova middag under ett sådant träd (v. 48). Nathanael kallas för ”israelit” (v. 47). Tanken går till *Israel*, alltså patriarken Jakob, som var i konflikt med sin broder Esau (inte olikt Abel och Kain). Jakob var svekfull, han lurade Esau och sin far Isak (1 Mos 25:29-34 och kap. 27), men den *sanne* israeliten Nathanael är alltså *utan svek* (v. 47). På flykt från Esau, utblottad och rädd, sov Jakob på marken och drömde om en trappa som gick upp till himlen, och *Guds änglar gick upp och ner för den*. Herren själv stod framför honom och lovade att vara med honom (1 Mos 28:12 f). Detta lovar Jesus att lärjungarna ska få uppleva. Herren är *Människosonen* (v. 51), den himmelske gestalten som profeten Daniel såg (Dan 7:13). Jesus värvade alltså Filippos och Nathanael till **ett nytt Israel, bättre än det gamla**. Nathanael dyker upp igen i Joh 21:2 – han förblev alltså sin kallelse trogen. Han identifieras traditionellt med *Bartolomaios* i de andra evangelierna.

Israel ... jag har gett dig ditt namn, du är min (Jes 43:1).

LÖRDAGEN 6 januari – Trettandedag jul:

EPIFANIA – HERRENS UPPENBARELSE, högtid

Första läsningen: **Jes 60:1-6** (*Herrens härlighet går upp över dig*)

Jesajas ord från en fjärran tid vittnar om ett litet, plågat folks dröm om ändlös lycka och upprättelse. Drömmen är storslagen som Guds löften till Abraham: om de talrika ättlingar vilkas välsignelser alla andra folk ska önska sig (1 Mos 12:3). Vi grips i dag av det överdådiga panorama som öppnas för vårt inre öga. Det är som i julnatten, då vi läste Jes 9:2 om ljuset som strålar över mörkrets land. Alla länder famlar i dunkel, men över Jerusalem strålar Herrens härlighet. Skepp kommer över havet västerifrån med gåvor. Från öster och söder anländer lastdjur på de gamla karavanvägarna. Färgrika tyger, säckar med saffran och andra doftande kryddor, smycken och ädla stenar från Samarkand och Indien, konst, guld och rökelse. Alla vill till ljuset. Alla vill ge gåvor. Diasporajudar (Jerusalems ”söner” och ”döttrar”, v. 4) kommer hem, men även *kungar* (v. 3), dvs. andra folks härskare, *vandrar mot glansen* (v. 3). Visade Gud för Jesaja den ändlösa strömmen av kristna pilgrimer från alla jordens länder som skulle komma att söka sig till det Heliga landet, sekel efter sekel, fram till vår tid? Såg Jesaja oss som idag knäböjer inför krubban?

Andra läsningen: **Ef 3:2-3a, 5-6** (*Uppenbarelsen att även hedningar har del i löftet*)

Paulus vill här inte säga att bara han insåg att Gudsfolket genom Kristus skulle öppna sig för alla nationer. Det har Kristus redan sagt sina apostlar (Matt 28:19-20; Mark 16:15; Apg 1:8). Men Paulus var en oersättlig drivkraft som fick urkyrkan att ta sitt missionsuppdrag på allvar och bana vägen för det som profeterna sett (som Jesaja ovan). Paulus blev själv en Betlehemsstjärna, ett *ljus för de andra folken* (Jes 42:6).

Evangelium: **Matt 2:1-12** (*Stjärntydarna kommer från österlandet för att hylla den nyfödde kungen*)

I den antika världen fanns det en diffus förväntan om en kommande världshärskare, kanske i form av en romersk kejsare, kanske någon annan. Det fanns även en stark tro på att stjärnor kunde bebåda stora mäns födelse. Den paranoide Herodes höll sig vid makten med terror i ett folk som kokade av helig längtan efter Befriaren. Landet var en veritabel messiansk krutdurk. De vise männen med sin oskyldiga fråga om kungabarnet märker snart att de stuckit handen i ett getingbo. Maria och Josef har sett dem komma och öppnar porten. Vid krubban *hyllar* de bildade männen barnet: de lade sig framstupa i tillbedjan (de gjorde *proskynés*, som i Matt 4:9 f; 14:33; 28:9, 17). Fullständig frid vilar över scenen – detta är mindre än en mil från Herodes palats men andligt sett ljusår från hans välde. Må vi i dag vara där, vara med i anden! Må vi knäböja bland gästerna – omvärvda av *myrra och rökelse och kryddhandlarnas alla dofter* (Höga V 3:6). Må vi inte komma tomhänta dit utan ha med oss trons guld, hoppets rökelse och kärlekens myrra!